

מבקשים עזרה? איך אדע שזו המשימה שלי?

משה חי ישראלי, גבר בן 62 מחולון, יצא בחודש מאי 2007, כשהוא רכוב על קטנוע מהעיר חולון לצומת אזור. הוא נכנס בעוצמה במערבל בטון שחצה את הצומת ועף על הכביש. משה שכב מוטל על הכביש ואף רכב לא עצר להתעניין במצבו. נהגים תמרנו לעקוף אותו מימין ומשמאל, כאילו מדובר היה בשק תפוחי אדמה, ורק אחרי דקה וחצי – 90 שניות בהן חצו סביבו עשרות מכוניות – רכן רוכב אופנוע לבחון את הפציעה הקשה, שהעידה על מותו (חפשו ברשת תיעודים של האירוע).

האירוע זעזע את המדינה, המשטרה עצרה נהגים שחלפו שם באדישות, אבל לכמה מהם היה תירוץ שראוי לבחון אותו: "מיהרתי למשימות חשובות, חלפו עשרות מכוניות וסמכתי על אחרים שיעצרו".

השאלה עולה: **מה היקף החובה שלי כלפי בעיות העולם?** החיים מלאים צרות ואינני יכול לפתור את כולן. כל סיוע לאחרים בא על חשבון הטיפול בבעיות הפרטיות שלי, וכל אדם הגון תוהה מה החובה שלי? איך אדע מתי זו בעיה שההשגחה עליונה מיעדת לי ומתי בעיה ששייכת לעולם כולו?

אנו רוצים לקבוע שולחן ערוך לשליחות בחיים ולנסח כלל אצבע אודות מידת האחריות הנדרשת מהאדם. נעשה זאת באמצעות עיון במילה אחת ברש"י. התורה מלמדת השבוע את המצווה החשובה "לא תעמוד על דם רעך" ורש"י מפרש: "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו". כלומר, לא תעמוד מנגד כשאתה רואה בסכנה והנך יכול להציל. והשאלה פשוטה: למה רש"י נתפס לראיית העין? הרי הציווי הוא כללי - "לא תעמוד" - וזה כולל את כל איברי הגוף: אל תתעלם ממה ששמעת באוזןך שרוצים להרע, אל **תדבר בפיוך** לשון הרע שעלול לפגוע בזולת, ואל **תתרועע** עם אנשים שמתכננים רוע וכו'?

התשובה כבירה: רש"י בא **לקשור אותך אל האירוע**. במענה על השאלה למה אני? שאחרים יעשו? עונה רש"י: **כי ראית והראייה הופכת את זה לשלך**. הקב"ה שם אותך במקום ההוא ואתה האיש שההשגחה העליונה סומכת עליו שיפתור את הבעיה. רש"י מקים מרחב אחריות ברור: **המקום בו נמצאים**. הקב"ה מדבר אתנו באמצעות הסיטואציות שנופלות לפתחנו והעובדה שהדברים קורים כאן, סביבי, אומרת שמשמים זימנו אותם לי.

נתחיל מההתחלה. פרשת "קדושים" היא אחת הפרשות הקצרות בתורה, אבל אחת החשובות והמרוכזות ביניהן. הפרשה מונה 64 פסוקים שהם 51 מצוות. כך שכמעט כל מילה היא הוראה מחייבת לפעולה. החשיבות הגדולה של הפרשה, באה לידי ביטוי בפתיחה הכוללת והנדירה שלה.

בעוד שהפתיחה בכלל פרשיות ספר ויקרא היא:

1. ויקרא א,ב, ד,ב, יא,ב, יב,ב, יח,ב: דבר אל בני ישראל.

פרשתנו מתחילה: **ויקרא יט,ב: דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני.**

פתיחה כזו מופיעה רק עוד פעם אחת אחרי מתן תורה¹ (שמות לה,א): "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם ... קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת.

מה נשתנה פרשת קדושים? מילא פרשת ויקהל מדברת על הציווי להקים משכן, שהוא נוגע לכלל ישראל ממש, אנשים ונשים, אבל מה נשתנה פרשת קדושים מכל חברותיה?

רש"י: מלמד שהפרשה נאמרה בהקהל ... מפני שרוב גופי תורה תלויים בה.

בעוד ששאר פרשיות התורה נלמדו בסדר והדרגה קבוצתי, לפי חשיבות והבנה (וגם לגברים ולא לנשים), כפי שמבארת הגמרא:

¹ לפני מתן תורה נאמר במצווה הראשונה: "דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות". אחר כך בתלונות ישראל: "אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני ה' כי שמע את תלונותיכם".

עירובין נד: כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה. נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו ושנה להם משה פירקו. נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן... נכנסו זקנים ושנה להם משה פירקו, נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להם.

אולם פרשת קדושים יצאה מהכלל והיא נאמרה בהקהל כלל ישראל, כשחזור מתן תורה בהר סיני. רש"י מסביר, כאמור: "מפני שרוב גופי תורה תלויים בה". מדרש תנחומא מבאר יותר כי פרשת קדושים היא תמצית מצוות התורה. היא מתחילה בציווי הכללי "קדושים תהיו", שהוא יסוד כל התורה, לחיות בצורה מקודשת, ואחר כך מפרטת את כלל הציוויים שנאמרו בקצרה בעשרת הדברות:

תנחומא ג: 'אל כל עדת בני ישראל', לפי שכל הדברות כלולים בה. בדברות כתיב 'אנכי ה' אלוקיך' וכאן כתיב 'אני ה' אלוקיכם', בדברות כתיב 'לא יהיה לך' וכאן כתיב 'אל תפנו אל האלילים'... בדברות כתיב 'לא תרצח' וכאן 'לא תעמוד על דם רעך'... בדברות כתיב 'לא תענה ברעך' וכאן 'לא תלך רכיל'.

גדולי האחרונים, כמו רבי יהונתן אייבשיץ, החתם סופר והמאור ושמש, אומרים הסבר נוסף לפתיחתה הייחודית של פרשתנו. אין כמותו לפתוח את הנושא בו נעסוק היום:

ההתכנסות יחד היא הקדושה. ההתכנסות היא המטרה והיא הכותרת לכל ציוויי פרשתנו שכוללים את רוב גופי התורה. כי מהותה של היהדות היא תיקון עולם. לחיות את מקסימום החיים הטבעיים בצורתם הנעלית: להקים משפחה ולנהל אותה מתוך אהבה ואחוה. לכבד את ההורים ולהפריש מרווחי השדות לצדקה. לעבוד ולהתפרנס ולעשות זאת ביושר. להיות חלק מחיי חברה ולשמור על הפה מלשון הרע ורמייה, ולהיות אחראים וערבים לזולתנו.

תפארת יהונתן: כתב בספר יוסיפון בן גוריון, שהיו בבית שני אנשים שהיו שוכנים ביערים ומתבודדים ולא אכלו רק פרי עצי יער והיו נזירים מכל ענייני העולם. אבל הפרושים [חכמי ישראל] לא נחה דעתם בהם כלל, כי העובד ה' השלם צריך להיות דבריו ועסקיו נוח לשמים ולבריות ולא להפריע נימוס ישוב העולם וחברת בני אדם והנהגה מדינית. כמו שרמזו חז"ל: 'יפה תורה עם דרך ארץ' – וזו כוונת המדרש 'פרשה זו נאמרה בהקהל'.

מישהו הגדיר את היהדות במשפט: "גם אנחנו עושים את זה, אבל אחרת". היהודי חי חיים טבעיים, אבל בצורה הנעלית והשלמה שלהם. כי קדושה אמיתית היא לנהל את החיים עצמם לשם שמים. כל זה נכלל בהתכנסות יחד, שבה אנשים מפתחים "אני" משפחתי וקבוצתי.

למה הדבר דומה? היה פעם בארצות הברית סימפוזיון אודות סוגי דתות. בראש השולחן ישבו רב, ולהבדיל כומר ונזיר בודהיסטי. קמה אישה ופנתה אל הרב: "נולדתי יהודייה, אבל יש הרבה דרכים להתקרב לאלוקים ולמה שאהיה נאמנה לדת שלי? אני מאוד מעריכה למשל את הדלאי לאמה, הוא צנוע ועושה שלום בין העמים ואולי אלך בדרך שלו?". החסיד התפלל לאלוקים שישים לו את המילים הנכונות בפה ואמר: "תראי, מי שמכיר את האדם באמת הוא אשתו. אני מציע שנזמין את רעייתו של הדלאי לאמה ונשאל אותה האם היא באמת קדושה כמו שמציג את עצמו?"

כולם פערו עיניים בתדהמה. "רבאיי, אינך יודע שאסור לדלאי לאמה להתחתן?!". אמר הרב: "גברתי, הדלאי לאמה מוקף פרחים, כלבים וחתולים שמציפים אותו בכבוד. אבל כשהוא מאחר לשוב הביתה, אף אחד לא מאתגר אותו. הוא לא צריך לצמצם את האגו מול אישה וילדים ביקורתיים. זו לא קדושה. הגדולה של היהדות היא היכולת לחבר שמים וארץ ולחיות את חיי המעשה בצורתם הנעלית...".

בעומק יותר: ההתכנסות היא ההתגלות של האלוך. העובדה שאדם מפנה מקום לזולתו ועושה מה"אני" – "אנחנו" – היא צורתה הנעלית של הקדושה. יכולת כזו מסוגלת לבוא רק מהכוח האלוך ולא מההרגש הטבעי. הנפש הבהמית אינה מכירה כלום חוץ מעצמה וכאשר שני אנשים מתעלים מעל עצמם ומצליחים להתאחד למען מטרה גדולה מהם – זו התגלותה של האלוקות הפועמת בהם.

חסידים אומרים כי המילה "אהבה" היא בגימטרייה 13 ופעמיים "אהבה" הן בגימטרייה 26, כשם "הויה". משום שהתאחדות של שניים היא התגלותה של האלוקות.

הנה סיפור נפלא: כשפרצה השואה הנוראה, הרבי והרבנית חיה מושקא ע"ה היו כלואים בצרפת הכבושה בידי הנאצים, וחמיו של הרבי, האדמו"ר הקודם שהיה בניו יורק, ניהל מערכה חובקת עולם

במטרה למלט אותם מאירופה הבווערת. מעת לעת ביקר הרבי אצל עורך הדין שטיפל בניירות, במטרה לדעת אם הגיעו הויזות המיוחלות. יום אחד נפנף האיש באושר במסמכי הויזות ואמר לרבי: "בוא נרוץ לבית הדואר ונבריק לחמכם שקיבלנו את הניירת". הרבי עצר אותו באומרו: "כמדומני שעל פי ההלכה, אני חייב להודיע קודם לאשתי..."

אחרי ההקדמה אודות כללות פרשת קדושים, ניגש אל הנושא הספציפי: המחויבות להצלת הזולת.

ב. אחת המצוות החשובות בפרשה היא חובת התערבות והגשת עזרה במצב סכנה.

2. ויקרא יט,ז: לא תלך רכיל בעמריך, לא תעמד על דם רעך אני ה'.

ליהודי אסור לעמוד מנגד כשאדם אחר נקלע למצב סכנה. הוא חייב להתכופף מול אדם מתעלף ברחוב, לעצור בצד הדרך ליד מכונית שנכנסה באי תנועה, ולקפוץ למים ולהציל טובע.

רמב"ם רוצח א,ד: כל היכול להציל [את זולתו] ולא הציל, עובר על 'לא תעמוד על דם רעך'. וכן הרואה את חברו טובע בים או ליסטים באים עליו ... או ששמע עובדי כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה ... או שידע בעובד כוכבים שהוא בא על חברו ויכול לפייסו להסיר מה שבלבו.

בעוד שהציווי נשמע מובן מאליו, הוא לחלוטין לא מובן מאליו. החוק האנגלי והאמריקאי, למשל, אינו מחייב להגיש עזרה לאדם סובל. אדם יכול ליפול באמצע הרחוב במנהטן ואנשים ימשיכו לרוץ לקנות ארוחת צהריים והם לא הפרו שום חוק². כבר קין אמר: "השומר אחי אנכי?". מה הקשר ביני וביני אחי? העובדה שאנו חיים על אותו כדור, לא קושרת בינינו ולא מחייבת לדאוג לו.

אולם התורה מדגישה שהערבות ההדדית קושרת בינינו. כולנו ערבים ואחראים זה לזה והבעיה שלך היא הבעיה שלי. יצוין לטוב חבר הכנסת חנן פורת ז"ל, שחוקק בכנסת את חוק "לא תעמוד על דם רעך" והעונש על אי הגשת עזרה לאדם מסוכן במדינת ישראל, יכול להגיע לשנת מאסר.

כאן מגיע רש"י על התורה וכותב מילים קצרות וסתומות:

רש"י: 'לא תעמוד' - לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר וחייה או לסטים באים עליו.

וכל אחד תמה: ראשית, איזה בעיה בא רש"י לפתור? מה לא ברור בפסוק עצמו וכיצד רש"י מיישב זאת? שנית והוא העיקר: למה רש"י מתמקד בראיית סכנה שמחייבת הגשת עזרה? הרי התורה מקפידה לצוות בלשון כללית - "לא תעמוד" - שכוללת את כל אופני העמידה מנגד, כפי שמאריך הרמב"ם להדגים כמובא לעיל: ראיית אדם טובע או שמיעת עובדי כוכבים מחשבים עליו רעה או התרועעות עם אנשים רעים, וכן הלאה?

במיוחד רש"י עצמו בפירושו על הש"ס כותב בלשון כללית:

רשי סנהדרין עג,א ד"ה לא תעמוד: לא תעמוד עצמך על דמו, אלא הצילהו.

יתירה מכך: דרכו של רש"י היא להיצמד לפשוטו של מקרא, ואם כבר נצמדים לפשט הוא מורה שמדובר כאן דווקא על דיבור שעלול ליצור סכנה לזולת או הימנעות מדיבור חיובי שעלול להציל מסכנה? הנה התורה כורכת בפסוק אחד ובהמשך אחד, שני איסורים נפרדים: "לא תלך רכיל בעמך,

² זה אחד הסיפורים שזעזעו בשעתו את העולם המערבי: לפני כמעט שישים שנה, באמצע אחד הלילות בחודש מרץ 1964, חזרה אישה איטלקית-אמריקאית בשם קיטי ג'נובה לביתה בניו-יורק. בכניסה לחנייה פגש אותה אדם מעורער בפנשו והחל לדקור אותה. קיטי צרחה לעזרה והוא ברח. קיטי הצליחה לנוע עד חדר המדרגות של הבניין וצנחה מדממת. אחרי כעשר דקות הוא חזר וגילה אותה שרועה לבדה. המטורף המשיך לדקור אותה שוב ושוב, עד שעזב אותה והלך לדרכו. האירוע נמשך חצי שעה! בו נשמעו צעקותיה בכל הבניינים מסביב, אבל איש לא ירד לבחון מי צועק. מאוחר יותר העידו שכנים רבים שראו או שמעו חלקים מהאירוע, אבל איש לא טרח אפילו להרים טלפון למשטרה שתבוא לבדוק. בסופו של דבר, כשמישהו התקשר למשטרה, כבר היה מאוחר מדי ולא נותר אלא לקבוע את מותה.

לא תעמוד על דם רעך". והמפרשים לדורותיהם תמהים מדוע הם כרוכים יחד? למה לא כתבה התורה 'ולא תעמוד' עם האות וא"ו שמפסקת ומורה על היותם שני איסורים נפרדים?

חזקוני: אילו נאמר 'ולא תעמוד' בוא"ו, הייתי אומר שתי מצוות הן. עכשיו שכתוב 'לא תעמוד' בלא וא"ו, על כרחך שניהם מצוה אחת. הפירוש 'לא תלך רכיל' כדי 'שלא תעמוד על דם רעך', שכשתאמר לרעך פלוני הוציא דיבה עליך, אותו הנאמר עליו, עומד עליו והורגו. פירוש נוסף: 'לא תלך רכיל' - אבל אם שמעת עצה על חברך להורגו, לא תעמוד על דמו אלא הודע לו העצה.

התורה רוצה – א. להזהיר מפני דיבור רע ולומר שלשון הרע הוא עמידה מנגד על דם רעך. משום שהאומר לחברו שפלוני שדיבר עליו לשון הרע, גורם שהמדובר ילך לפגוע באומר. כמו שעשה דואג האדומי, שהלשין לשאול על אחימלך, הכוהן הגדול מעיר הכהנים נוב, שאירח את דוד, ושאל הרג בחמתו את אחימלך ועוד 85 כוהנים מהעיר. ב. לאידך, התורה רוצה להגביל את הציווי 'לא תלך רכיל' ולומר שאם שמעת דבר מסוכן על אדם, אל תחשוש לרכילות ותלך להזהירו מפני הסכנה האורבת לו.

כך שפשטות הפסוק מדברת דווקא על דיבור רע שיכול לגרום נזק או הימנעות מדיבור טוב שיכול למנוע נזק. ומדוע החליט רש"י לקצר בלשונו ולכתוב "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו"?

לבסוף, ראוי להבין שאלה כללית ובסיסית: מדוע כותבת התורה את הציווי בלשון שלילית "לא תעמוד על דם רעך" ולא בלשון חיובית ומובנת יותר: תציל את רעך, תדאג לרעך וכו'? הרי מדובר בציווי חיובי ולא רק בציווי שלילי של הימנעות ממעשה אסור כמו "לא תלך רכיל בעמך"?

הרבי מליובאוויטש מוצא כאן יסוד כביר, לעיקר הציפייה מהאדם בעולמו והגדרת השליחות שלו.

ג. התורה ורש"י מדברים על התהיות של האדם. הם מדברים אתי ואתך. עומד אדם מול מקרה סכנה והיצר מגרה אותו לעזוב את המקום ולהמשיך הלאה. 'זה לא שייך אליך ואחרים יעשו זאת. ובכלל, יש כל כך הרבה בעיות בעולם ולא תוכל לפתור את כולם'. לכן מצווה התורה בלשון שלילית: "לא תעמוד על דם רעך". אל תקשיב לפיתוי היצר ואל תעמוד מנגד כשאדם אחר מתייסר.

שכן "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו". כי ראית והראייה קושרת אותך לאירוע. [אולי יש לחדד, שראייה היא כוח נפשי עז שמכניס את עומק ההווייה לתוך האירוע. כלשון חז"ל: "אין עד נעשה דיין". אדם לא יכול להשתחרר ממה שראה, בעוד שיכול להשאיר מאחוריו את מה ששמע או הבין בשכלו. לכן] העובדה שראית, אומרת שאתה שליח ההשגחה העליונה ששוגר ישר לשם. מראשית הבריאה ייעדו אותך להיות זה שיפתור את הבעיה הזו.

3. ליקוטי שיחות לב/125: ידוע פתגם הבעש"ט שכל מה שיהודי רואה או שומע, צריך ללמוד מזה הוראה בעבודתו לקונו... וזה הרמז בלשון רש"י 'לראות במיתתו ואתה יכול להצילו' – דהא בהא תליא: זה גופא שאתה רואה את חברך בסכנת מיתה, זו הוכחה שאתה יכול להצילו, שניתן לך הכוח להצילו. דאם לא כן, מדוע הראו לך זאת? הרי לא ברא הקב"ה דבר אחד – כולל ראייה זו – לבטלה!.

זה היסוד העצום שמעמיד מרדכי בפני תהייתה הגדולה של אסתר. היא מעלה ספקות הלכתיים עצומים: איך מותר לי לסכן עצמי כשהמלך לא קרא לי שלוש יום? וכיצד אוכל לחלל את טהרתו וללכת מעצמי לגוי, בשעה שעד עכשיו באונס ומעכשיו ברצון? מרדכי עונה לה עם כלל אצבע, שבעיניו הוא יסוד הלכתי ממש וגובר על השאלות ההלכתיות הקשות ביותר: "ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות". את רואה שאת כאן והעובדה שאת כאן אומרת שמהשמיים ייעדו אותך מראשית ימי עולם להיות מלאך ההצלה של כלל ישראל.

יש לומר שזה גם עומק ההלכה המעניינת הבאה הידועה בתור "עניי עירך קודמים":

תנא דבי אליהו כה: יש לאדם מזונות הרבה בתוך ביתו ובקש לעשות מהן צדקה - יפרנס את אביו ואת אמו תחילה, ואם הותיר יפרנס את אחיו ואת אחותו, ואם הותיר יפרנס את בני ביתו, ואם הותיר יפרנס את בני משפחתו, ואם הותיר יפרנס את בני שכונתו, ואם הותיר יפרנס את בני מבוי.

לכאורה יש לתמוה: למה להעדיף קרובים על פני עניי ישראל אחרים? למה לערב שיקולים אנוכיים בצדקה? ומה אשמים עניים אחרים שאין להם קרובים עשירים?

בפשטות הדבר נובע מטבע האדם, שמרגיש קשר יותר לקרוביו וקל לו לרחם עליהם. ובעומק יותר, מי שמתאכזר לקרוביו ומתעלם מצעקתם, יתאכזר בסוף לעולם כולו ח"ו. אבל לדברנו, הרעיון עמוק הרבה יותר: שליחות האדם בעולם נגזרת ממקומו ולכן ככל שהאנשים קרובים אליו יותר – הדבר מעיד כי הוא שליח ההשגחה להועיל להם.

עכ"פ למדנו יסוד גדול, **שמקום הוא הגדרת תפקיד**. מקום הוא מרחב האחריות אליו נשלחת משמים לפתור את הבעיות שצצות שם. הרעיון הזה בולט בנקודה הבאה: הגורל שנערך על ההתיישבות בארץ. לאורך אלפי שנות היסטוריה בהן עוסקת התורה, מבריאת העולם ועד הכניסה לארץ, לא נערכה שום הגרלה. הקב"ה הכריז במי בחר ובמי לא בחר ומי שלא התאימה לו ההכרעה – נבלע באדמה. לא נערכה הגרלה כדי לבחור את אברהם ממשפחת האומות, לא נערכה הגרלה כדי לבחור את משה ואהרן לראשי ישראל ולא נערכה הגרלה כדי לבחור את שבט לוי למשרתי ה' במקדש. מי שלא התאימו לו ההכרעות של הקב"ה, הוזמן ליפול לתוך האדמה כמו קרח.

רק נושא אחד הוברר בגורל: המגורים בארץ. פרשת פנחס מתארת איך הגיעו בני ישראל אל שפת הארץ המובטחת והגיע הרגע לדבר ביזנס. לחלק את הנחלות לשנים עשר שבטים ולמאות אלפי המשפחות שלהם. להחליט אלו שבטים יקבלו את הקרקעות הקדושות סביב ירושלים, את שטחי היוקרה לאורך קו החוף בשרון, את מי הים התיכון בהם התגלה הגז של יצחק תשובה ואלו שבטים יאלצו להסתפק בשטחי הפריפריה המרוחקים.

החלוקה התבצעה בדרך כפולה ומעניינת:

במדבר כו: אך בגורל יחלק את הארץ ... על פי הגורל תחלק נחלתו - רש"י: אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים ואומר ברוח הקודש אם שבט פלוני עולה ותחום פלוני עולה עמו. [ובנוסף] השבטים כתובים בשנים עשר פתקים וכן יב גבולים בשנים עשר פתקים ובללום והנשיא מכניס ידו ונוטל שני פתקים ועולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפורש לו.

מדהים: אחרי שאלעזר הכריז את ההכרעה מהאורים ותומים, שבו וערכו הגרלה שהביאה תוצאות זהות לאורים ותומים. וכל אחד נדהם: אורים ותומים לא מספיקים כדי לשכנע?! הרי גורל זו שיטה לחלשים! מלך לא עושה הגרלות אלא מפרסם גזירות. מלך במשפט יעמיד ארץ ומי שלא מתאים לו – שיתעניין בקברו של קרח. למה מכל ההחלטות בעולם, דווקא חלוקת ההתיישבות הייתה בגורל?

אברבנאל: כדי שלא תיפול קטטה בין השבטים בהיות המקום האחד יותר משובח מן האחר. אבל התמיהה עולה: הרי זו לא ההכרעה היחידה שנעשתה אז ולמה דווקא זו בגורל? הרבי מיישב רעיון כביר: הקב"ה רוצה ללמד שמקום מגורים הוא **גורל**. זה הרבה יותר מאיפה שקרוב לך לעבודה או בית ספר טוב לילדים. זו קביעה מערכתית משחרר ההיסטוריה אודות המקום שמצפים שתפעל בו ותפתור את הבעיות בסביבתו. האמת היא שהגמרא אומרת זאת במפורש:

סוטה ב,א: אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני.

עוד קודם שנבראנו, נקבעו לנו שלושה מעגלי חיים: עם מי נתחתן, איפה נגור והיכן נעבוד. אולם בעוד שהעניין הראשון והשלישי הם מהותיים – עם מי נתחתן והיכן נתרום את חלקנו, הנושא האמצעי נראה מוגזם: למה צריכים לקבוע איפה נגור? היכן שנזכה בהגרלת מחיר למשתכן שם נגור? מונח כאן עניין גדול: **מקום הוא שליחות חיים**. האדם משפיע על עצמו, על משפחתו וגם על מקומו. לכן הקב"ה מסדר מראש לאן יתגלגל ויפעיל את משאב ההשפעה על מקומו.

הרבי מליובאוויטש ספר השיחות תשנ"א עמוד 705-706: לכל יהודי יש שליחות מסוימת שנתן לו הקב"ה, אחד בעל עסק, השני עניינו לימוד התורה וכיוצא בזה, וה' הביא אותו למקום שהוא בו נמצאת משימתו... אפשר לתהות 'מה היה קורה אילו חייתי במקום אחר או בזמן אחר? ובכלל מה תועיל המשימה הקטנה שלי לעומת כללות העולם?' אומרים ליהודי כזה: 'תעשה את המקום שלך ארץ

ישראל! התפקיד שלך הוא לא לדמיין מה קורה בחלק אחר של העולם או בנקודה אחרת בזמן, תמורת זאת, יש להפוך ל'ארץ ישראל' את המקום שלך וכל רגע מהזמן שלך.

בהערה³ הובא סיפור נפלא שסיפר הרבי כשעסק בנושא.

קעת נוכל להבין נקודה מיוחדת ונפלאה ביותר: הטרגדיה של משפחת השבטים. הסיפור הכואב על הבכור הראשון בהיסטוריה שהיה ראוי למעמדו ואיבד את הזדמנות חייו.

המתח במשפחת יעקב מטפס לשיא. יוסף ואחיו אינם מחליפים מילה והם מלאים פחד מפני הקשר העמוק בין יוסף ובין אביהם. בערב חשוך ליד שכם, יוסף מבקש לשאול בשלומם. שמעון ולוי שולפים את החרבות "לכו ונהרגו ונראה מה יהיו חלומותיו", אבל ראובן מזדעק להצלתו של יוסף. הוא אומר "אל תשפכו דם, השליכו אתו אל הבור הזה אשר במדבר ... למען הציל אתו מידם להשיבו אל אבי". ראובן רוצה לבלום אותם מלפגוע בו ולהצילו בהמשך כשהאחים ילכו לדרכם. לכן מתחכם ומציע לתת לו למות בחלל הבור ואחר כך יוכל להצילו משם.

אולם הסיפור מתפתח אחרת ומסתבך לחלוטין: אורחת ישמעאלים עוברת ויהודה מציע למכור אותו כעבד. יוסף נזרק אל הלא נודע ויחלוף עוד דור שלם עד שיפגשו בו שוב. בהמשך ראובן מגיע אל הבור במטרה להציל את יוסף, אבל מגלה לחרדתו שהנער איננו ואני אנה אני בא. רש"י מסביר כי ראובן הלך לשמש את אביו או שהיה שרוי בתשובה על מעשה בלהה וכך פספס את הזדמנות חייו להציל את יוסף ולהשיבו אל אביו חי ושלם.

וכל אחד תולש את השערות: מה קרה לראובן? האם לא היה יכול ללכת לשמש את אבא יותר מאוחר?! אחיך זרוק בבור בעומק האדמה בין נחשים ועקרבים, ולהבדיל למרגלות אחים זועמים תאבי נקם ואתה עוזב את השטח?

המדרש אומר דברים מרטיטים ומרגשים עד אין קץ ונבאר אותם לפי דרכנו:

4. ויקרא רבה לד, ט: כשיהא אדם עושה מצוה, יהא עושה אותה בלב שמח, שאילו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו 'וישמע ראובן ויצילוהו מידם' - היה טוענו ומוליכו אצל אביו.

ראובן לא הבין שהוא שליח ההשגחה העליונה. הוא לא הבין שהקב"ה יושב וכותב את הרגע ואומר לו: אני שמתי אותך שם ברגע הזה וכל הציפיות מוטלות עליך. בתפישה של ראובן עצמו, הוא לא

³ בהתוועדות פורים תשכ"ב עסק הרבי בהרחבה בנושא של "גורל החיים" והזכיר את הסיפור הבא: החסיד רבי יוסף מבישנקוביץ היה אחד מתלמידי החכמים המופלגים שהצטופפו בחצרו של האדמו"ר הזקן. הוא התקדם במסלול בטוח למשרת רבנות מכובדת וחיפש את הקהילה המתאימה. פעם התייעץ עם רבו היכן לחפש משרה ולתדהמתו ענה הרבי: "לטובת נשמתו יותר טוב שיהיה בעל עגלה". כן, החסיד שלמד יומם ולילה נועד לסגור את הספרים, ללבוש מגפיים ולתפקד כעגלון. רבי יוסף ההמום ניסה לדחות את רוע הגזירה ועיכב את המעבר לשלב הבא בחייו. חלפו עשר שנים ורבי יוסף קיבל הצעת רבנות בעיר ליעפלי, הוא נזכר בדברי הרבי והבין שעם כל הצער, הגיע הזמן לקיימם. חודש ימים התהפך מצד לצד עד שאזר אומץ והלך אל מושב העגלונים. הוא פלט בשפה רפה כי ברצונו ללמוד עגלונות.

הם החלו לצחוק. "במקצוע ההגעה תצליח יותר ממקצוע העגלה". אחד מהם ריחם עליו ולימד אותו איך מושחים את הגלגלים בזפת וכיצד מחברים את הסוסים לעגלה. רבי יוסף, שהיה עדין נפש ולא מורגל במלאכה כזו, התלכלך בכל גופו, אחד מהסוסים הצליף בו עם זנבו וכמעט עקר את עינו. עייף ושבור חזר הביתה והחל לנקות עצמו מהזפת. אשתו ישבה ובכתה, היא כבר שמעה מהשכנות שבעלה ירד מדעתו והחליט להפוך לעגלון. הוא סיפר לה את דברי הרבי והיא שינתה את דעתה ועודדה את רוחו. היא אמרה שתמכור את תכשיטיה ותקנה עבורו סוס ועגלה.

חלפה שנה בה השתנו חייו מהקצה אל הקצה ובמקום להעמיק בסוגיות בהלכה, מצא את עצמו מושח גלגלים ומוביל אנשים מעיר לעיר. ערב אחד ישב באחד המלונות, לפתע ניגש בעל המלון והציג יהודי שעבד אצל אחד הפריצים באזור ורוצה לצאת עמו לנסיעה בבוקר. ר' יוסף הסכים לקחתו אך התנה שהם ייצאו רק אחרי התפילה בבוקר. האיש הגיב בזלזול וביקש להעיר אותו כשעה לפני היציאה.

באמצע הלילה, התעורר האיש משנתו ושמע קול בכו מהחדר לידו. הוא ראה את ר' יוסף יושב על הרצפה ואומר תיקון חצות בבכיות. המנגינה הכואבת בה שפך את ליבו, המיטיה את ליבו. בבוקר ראה את ר' יוסף מתפלל ברגש ובהתלהבות והוא נזכר בבית שבו גדל, באביו שהיה מתפלל כך, הוא נזכר באשתו ובילדיו היהודיים אותם נטש בשביל חלומות על התעשרות בעיר הגדולה וליבו נשבר. הוא התחנן בפני ר' יוסף שיורה לו דרך תשובה. ר' יוסף לקח אותו אל האדמו"ר האמצעי שקירב אותו מאוד. אחר כך אמר הרבי לר' יוסף כי שליחותו כעגלון הסתיימה והוא רשאי לחפש רבנות.

האמין ביכולת שלו להציל את יוסף בטווח הארוך ורק עשה וי כדי שיעקב לא יבוא אליו בטענות בתור בכור שהיה אמור לקחת אחריות. לכן ראובן עבד בראש קטן לעשות את המינימום המחויב להצילו מחרב שמעון ולוי ולדחות את הקץ ואחר כך הרגיש משוחרר ללכת לעניו.

מנגד, עומד יהודה שנטל את הסמכויות של ראובן. יהודה חי עם תפישה מדהימה של אחריות שאומרת: במקום שאין אנשים השתדל להיות איש. אני האדם היחיד! שנמצא כאן ואם אני לא אעשה – אף אחד לא יעשה. לכן יהודה אינו מרים ידיים אף פעם. גם מול הבור הוא מצליח להציל את יוסף ממוות בבור לחיים אצל הישמעאלים. אחר כך קם ומציל את תמר במפגן יושר ואומץ שלא קם כדוגמתו. ובהמשך מחלץ את בנימין מיד השליט במצרים שתובעו לעבד.

האמת היא, שהדברים יותר עמוקים ומהדהדים. הרמב"ם אומר דברים ידועים:

רמב"ם תשובה ג,ד: צריך כל אדם שיראה עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב. חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה

אדם נדרש לחיות בתחושה כזו, שהעולם נמצא במצב שקול והמעשה האחד שיעשה עכשיו – יכריע אותו ואת העולם לכף זכות. אבל איך אפשר לקבל את התפיסה שמנוגדת להרגשתנו הטבעית? הרי כל אחד הוא אחד, טיפה בים וגרגר חול על האוקיינוס, וכיצד יכול לשנות את העולם כולו?

אולי אפשר לומר שבאמת כל מעשה הוא משנה עולם. משום שיש בעולם רק בעיה אחת: הבעיה שאתה מתמודד אתה כרגע. ועוד בעיה אחת: הבעיה שהחבר שלך מתמודד אתה כרגע. ועוד בעיה אחת: זו שהשכן מתמודד אתה כרגע. ואם כל אחד יתמקד בצורה מלאה באתגר שלו ויראה בו את הנושא האחד והיחיד שקיים – תיפתר בעיה אחרי בעיה.

למה הדבר דומה? ג'רום מוטו היה פסיכולוג משטרתי מטעם משטרת סן פרנציסקו והיה מהראשונים בעולם שפיתחו טיפול לתמיכה באנשים שמבקשים ליטול את חייהם ל"ע. הוא טען ששמירת קשרי מכתבים עם אומללים שחשים שאיבדו את הכול – משמרת בהם את התקווה והרצון לחיות.

אחד האירועים שטלטלו אותו ועיצבו את תפיסת עולמו, היה ביקור בביתו של אדם שנטל את חייו. בתוקף תפקידו היה עליו לבצע פעולות חקירה בבתיים של אנשים שביצעו את הנורא מכל והיה מחפש מכתבים, רמזים וסימנים מקדימים על התוכנית. הוא התלווה לחוקר רפואי בביתו של אדם שקפץ מגשר הזהב בסן פרנציסקו, צעיר בשנות השלושים לחייו שחי לבדו בדירה ריקה ועל השולחן גילו פתק: "אני בדרכי אל הגשר, אם אדם אחד יחייך אלי בדרכך לשם - לא אקפוץ". כנראה לא נמצא האחד שחייך אליו בדרכך לשם.

מוטו הבין שאפשר לפתור את הבעיות הקשות ביותר אם רק כל אחד יתמקד במקום בו נמצא ובאנשים שחולפים לפניו. לא צריך לפתור את כל קשיי האנושות, אלא להתמקד בזו שההשגחה גלגלה אליו ולראות בעצמו היחיד שיפתור אותה.

הארכנו בעבר בדוגמה לכך מיוסף הצדיק. יוסף מגלה אמפתיה לשכנים שנמצאים אתו בתא הכלא וכך משנה לחלוטין את גורל עצמו וגם את גורל העולם כולו, שעתיד להינצל מהרעב בזכות יוסף.

עד כאן דיברנו ביחס להצלה גשמית, אבל אותו הדבר בהצלחה רוחנית. האדם מחויב לשכניו, סביבתו ומכריו ועובדת היותו שם מוכיחה כי מהשמים סומכים עליו לקרב הידידים לאבינו שבשמים.

נסיים בנקודה אחרונה. בכל זאת, אצל כל אחד עולה לעתים השאלה: מתי מותר להרים ידיים? מתי מגיע שלב בו אדם רשאי להתייאש ולבקש מעבר דירה?

הרבי ביאר בצורה נפלאה (ליקוטי שיחות ד פרשת כי תצא) כי הדבר נידון במחלוקת ידועה בין החכמים: בסוף מסכת גיטין דנים חז"ל באיזה מקרה מותר לבני זוג להתגרש? מהו השלב בו אנשים יכולים להגיע למסקנה 'זה לא בשבילי'? רבי עקיבא אומר: "אפילו מצא אחרת נאה הימנה". בית הלל אומרים: "אם הקדיחה תבשילו". בית שמאי אומרים: רק אם "מצא בה ערוות דבר".

המחלוקת הזו נוגעת לשליחות החיים בכלל ולשאלה מתי אדם רשאי לעזוב את מקום שליחותו? רבי עקיבא אומר: אם מצא מקום עבודה "נאה" יותר, **שמביאה לו יותר שמחה**. בית הלל חולקים שזאת אינה סיבה מספקת. רק אם "הקדיחה תבשילו", כלומר, רק אם רואה **חוסר הצלחה** במשימתו. בית שמאי מחמירים יותר: "אם מצא בה ערוות דבר", כלומר, רק אם השליחות מביאה **כישלון הלכתי** ח"ו.

הרבי ממשיך כי ההלכה היא כדברי בית הלל, שרק **חוסר הצלחה** יכול להעיד על כישלון השליחות ובלא זה יש להמשיך ככל האפשר ואף אם "מצא אחרת נאה הימנה". אולם ידועים דברי הגמרא כי כל "המגרש את אשתו ראשונה, מזבח מוריד עליו דמעות" ולכן בעניין היסודי הזה שהוא מהות החיים, ראוי **להחמיר כדברי בית שמאי** ולא למהר ולקבל החלטות פזיזות על עזיבת השליחות.

נסיים בדברי רבנו הזקן בתניא פרק לז כי בהתקבצות כל הברורים המקומיים, זוכים לגאולה השלמה שהיא השלמת תהליך הבירור בכללות העולם. הרי כבר הובטחנו מפי כ"ק אדמו"ר כי "נשלמה עבודת הברורים" ולא נותר אלא לפתוח את העיניים ולראות בגילוי השכינה בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**